

روایت « لو لا علی (ع) لهلك عمر » در چه منابعی آمده است؟

سؤال کننده : علی کیخا

پاسخ

این عبارت که از زبان خلیفه دوم عمر بن خطاب ، در جریانهای مختلفی و بارها از زبان وی نسبت به حضرت امیرالمومنین علی علیه السلام صادر شده است که ما ابتدا اسناد آن از کتب شیعه نقل کرده و سپس جریانات را از منابع معتبر اهل سنت نقل می کنیم که برای اهل سنت نیز قابل اعتماد باشد .

لولا علی در منابع شیعه

کافی ، کلینی ، ج 7 ، ص 424 ، تهذیب الاحکام ، شیخ طوسی ، ج 6 ، ص 606 ، ج 10 ، ص 50 ، من لایحضره الفقیه ، شیخ صدوق ، ج 4 ، ص 36 ، اختصاص ، شیخ مفید ، ص 111 و 149 مناقب آل ابی طالب ، ابن شهر آشوب ، ج 1 ، ص 311 ، المسترشد ، طبری شیعی ، ص 548 و 583 ، شرح الاخبار ، قاضی نعمان ، ج 2 ، ص 319 ، مدینه المعجز ، علامه بحرانی ، ج 2 ، ص 460 و ج 5 ، ص 71 ، الشافی فی الامامه ، سید مرتضی ، ج 1 ، ص 203 ، ج 3 ، ص 130 ، منهاج الکرامه ، علامه حلی ، ص 18 ، الطرائف ، سید ابن طاووس ، ص 255 و 516 .

لولا علی در منابع اهل سنت :

تاویل مختلف الحدیث ، ابن قتیبه ، ص 152 ، مواقف ، ایجی ، ج 3 ، ص 627 و 636 ، شرح مقاصد ، تفتازانی ، ج 2 ، ص 294 ، تفسیر روح المعانی ، فخررازی ، ج 21 ، ص 22 ، شرح نهج البلاغه ، ابن ابی الحدید ، ج 1 ، ص 18 و ج 12 ، ص 179 ، تمهید الاوائل ، باقلانی ، ص 476 ، مناقب علی ابن ابیطالب ، ابن مردویه اصفهانی ، ص 88 ، ینابیع الموده ، قندوزی حنفی ، ج 1 ، ص 216 و ج 2 ، ص 172 و ج 3 ، ص 147 ، تاویل مختلف الحدیث ، ابن قتیبه ، ج 1 ، ص 162 ، تمهید الاوائل فی تلخیص الدلائل ، باقلانی ، ج 1 ، ص 476 و 547 ، الحاوی الکبیر ، ماوردی شافعی ، ج 12 ، ص 115 و ج 13 ، ص 213 ، تفسیر سمعانی ، ج 5 ، ص 154 ، المفصل فی صنعہ الاعراب ، زمخشری ، ج 1 ، ص 432 ، العواصم من القواصم ، ابوبکر بن عربی ، ج 1 ، ص 203 ، حاشیه الرملی ، رملی ، ج 4 ، ص 39 ، الجد الحثیث ، سعودی غزی عامری ، ج 1 ، ص 186 ، بریقه محمودیه ، محمد بن محمد خادمی ، ج 2 ، ص 108 ، منع الجلیل ، محمد علیش ، ج 9 ، ص 648 ، دستور العلماء ، قاضی عبدالنبی نکری ، ج 1 ، ص 80 .

ماجراهای بیان این مطلب توسط عمر :

1 . قال أممّد ابن زهير مدّثنا عبید الله بن عمر القواريري مدّثنا مؤمّل بن إسماعيل مدّثنا سفیان الثوري عن يميى بن سعيد عن سعيد بن المسيب قال كان عمر يتعوذ بالله من معضلة ليس لها أبو المسن وقال فى المجنونة التى أمر برجمها وفى التى وضعت لستة أشهر فأراد عمر رجمها فقال له على إن الله تعالى يقول ومملةً وفصالة ثلاثون شهرا المديث وقال له إن الله رفع القلم عن المجنون المديث فكان عمر يقول **لولا على لهلك عمر**.

استيعاب ابن عبدالبر ج 3 ص 1103.

و درباره زن ديوانه اى كه عمر امر به سنگسار او كرد و در مورد زنى كه شش ماهه بچه اش به دنيا آمده بود پس عمر فواست كه آنها را سنگسار كند پس مضرت على به او گفت همانا فداى متعال مى گويد : و ممل زن و شير دادنش سى ماه است ... و همپنين به او گفت : هما فدا تكليف را از ديوانه برداشته است ... پس عمر مى گفت : اگر على نبود عمر هلاك مى شد.

سند روايت

1. سعيد بن مسيب (از راويان صحيح بخارى)

سعيد بن المسيب ... أمد العلماء الأثبات الفقهاء الكبار من كبار الثانية اتفقوا على أن مرسلاته أصح المراسيل وقال ابن المدينى لا أعلم فى التابعين أوسع علما منه.

تقريب التهذيب - ابن حجر - ج 1 ص 364.

2. يحيى بن سعيد (از راويان بخارى)

يميى بن سعيد بن قيس بن عمرو ، الإمام أبو سعيد الأنصارى ، قاضى السفاح ، عن أنس ، وابن المسيب ، وعنه مالك ، والقطان ، **مافظ فقيه مجة** ، مات 143

الكاشف فى معرفة من له رواية فى كتب السنة - الذهبى - ج 2 ص 366.

يميى بن سعيد بن قيس الأنصارى المدنى أبو سعيد القاضى **ثقة ثبت** ، من الفامسة مات سنة أربع وأربعين أو بعدها / ع .

تقريب التهذيب - ابن حجر - ج 2 ص 303.

3 . سفیان ثورى (از راويان صحيح بخارى)

وقال شعبه ، وسفیان بن عيينة ، وأبو عاصم النبيل ، وييميى بن معين ، وغير واهد من

العلماء : سفیان أمير المؤمنين فى الحديث .

تهذيب الكمال - المزی - ج 11 ص 165.

4 . مومل بن اسماعيل (از روايات صحيح بخارى)

مؤمل بن إسماعيل البصرى العمري مولاهم ... قال أبو ماتم : صدوق شديد فى السنة كثير الفطأ ...

مات 206 . ت س ق .

الكاشف فى معرفة من له رواية فى كتب السنة - الذهبى - ج 2 ص 309.

قال ابن أبى فيثمة عن ابن معين ثقة وقال عثمان الدارمى قلت لابن معين أى شئ ماله فقال ثقة قلت هو أمب

إليك أو عبید الله يعنى ابن موسى فلم يفضل وقال أبو ماتم صدوق شديد فى السنة كثير الفطأ .

تهذيب التهذيب - ابن حجر - ج 10 ص 340

5 . عبید الله بن عمر القواريرى (از راويان صحيح بخارى)

عبید الله بن عمر القواريرى أبو سعيد البصرى المافظ روى مائة ألف حديث ... مات فى ذى الحجة 235 . ف ه د س .

الكاشف فى معرفة من له رواية فى كتب السنة - الذهبى - ج 1 ص 685.

عبید الله بن عمر بن ميسرة القواريرى أبو سعيد البصرى نزيل بغداد ثقة ثبت .

تقريب التهذيب - ابن حجر - ج 1 ص 637.

6 . احمد بن زهير

1. احمد بن زهير بن مرث بن شداد ... المافظ الكبير ابن المافظ ... قال الفطيب كان ثقة عالما متقنا مافظا بصيرا

بأياهم الناس وأئمة الأدب .

لسان الميزان - ابن حجر - ج 1 ص 174

بنابر اين اين روايت طبق مباني رجالى اهل سنت صحيح مى باشد.

2 . ان رجلا اتى به إلى عمر كأن قال : فى جوابهم لما سأله كيف أصبحت قال : أصبحت أمب الفتنة ، وأكره المق ،

وإصدق اليهود والنصارى ، وآمن بما لم أره وأقر بما لم يفلق ، فأرسل عمر إلى على (ع) فلما جاء أقبه بما قال الرجل

فقال : صدق قال الله تعالى : إنما أموالكم وأولادكم فتنة ، ويكره المق يعنى الموت ، قال الله تعالى وجاءت سكرة

الموت بالمق ، وصدق اليهود والنصارى قال الله تعالى : وقالت اليهود ليست النصارى على شئ وقالت النصارى ليست

اليهود على شئ ، ويؤمن بما لم يره يعنى الله ، ويقر بما لم يفلق يعنى الساعة فقال عمر : لولا على لهلك عمر .

نظم درر السمطين زرندي حنفي ص 130.

روزی مردی نزد عمر آمد و در پاسخ به این سوال که به او گفته شد چگونه صبح کردی گفت : صبح کردم در مالیکه فتنه را دوست داشتم و از مق کراهت داشتم و یهود و نصاری را تصدیق می کردم و به پیروی که ندیدم ایمان داشتم و به پیروی که فلق نشده اقرار داشتم پس عمر به دنبال حضرت علی علیه السلام فرستاد پس زمانی که حضرت آمد آنها را از مرفهائی که مرد زده بود با خبر کرد و گفت راست می گوید زیرا فدای متعال می گوید : همانا اموال و اولاد شما فتنه است و از مق کراهت دارد یعنی مرگ (که مق است) زیرا فدای متعال می گوید : و سکره موت به مق آمد و تصدیق می کند یهود و نصاری را فدای متعال می فرماید: و یهود می گوید نصاری پیروی نیستند و نصاری می گویند یهود پیروی نیست و به پیروی که ندیده ایمان دارد یعنی فدای عزوجل و به پیروی که فلق نشده اقرار دارد یعنی ساعه (قیامت) پس عمر گفت : اگر علی نبود عمر هلاک می شد.

قاضی عضد الدین ایچی از علمای علم مشهور اهل سنت در علم کلام در کتاب کلامی مواقف در بیان ادله در اعلمیت حضرت علی علیه السلام در میان اصحاب رسول خدا صلی الله علیه وآله وسلم این روایت را نقل و آن را تایید می کند :

3 . وروی أن امرأة أتت بولد لسته أشهر من وقت النكاح في زمان عمر رضی الله عنه فهم عمر بریمها ، فقال علی رضی

الله عنه لا سبیل لك علیها ، وتلا قوله تعالی : * (وممله وفصاله ثلاثون شهرا) فقال عمر : لولا علی لهلك عمر .

مواقف ایچی ج 3 ص 636 ، تفسیر سمعانی ج 5 ص 154.

روایت شده است که زنی در زمان عمر فرزندش را شش ماه بعد از ازدواج به دنیا آورد پس عمر دستور به سنگسار او داد پس حضرت علی علیه السلام فرمود : تو اجازه پنین کاری نداری و آینه آیه شریفه را تلاوت کرد (و ممله و فصاله ثلاثون شهرا) پس عمر گفت : اگر علی نبود عمر هلاک شده بود .

خوارزمی بعد از نقل این ماجرا کلام عمر را به صورت کاملتر بیان می کند :

عجزت النساء أن تلدن مثل علی بن ابی طالب ، لولا علی لهلك عمر

المناقب موفق خوارزمی ص 81

زنان عاجزند از اینکه مثل علی ابن ابیطالب به دنیا آورند اگر علی نبود عمر هلاک می شد.

اعوذ بالله من كل معضلة

در بسیاری از جریانات خلیفه دوم عبارت دیگری نیز دارد که جالب است وی به خدا پناه می برد از هر مشکلی که حضرت علی علیه السلام در آن حاضر نباشد و مسئله را حل نکند.

ابن حجر عسقلانی در فتح الباری می نویسد :

وفى كتاب النوادر للمميدى والطبقات لمحمد بن سعد من رواية سعيد بن المسيب قال كان عمر يتعوذ بالله من

معضلة ليس لها أبو المسن يعنى على بن أبي طالب

فتح الباری ، ابن حجر ، ج 13 ، ص 286.

وقال أمدد بن زهير مدثنا أبي قال مدثنا ابن عيينة عن ابن جريح عن ابن أبي ملكية عن ابن عباس قال قال عمر على

أقضاننا قال أمدد ابن زهير مدثنا عبید الله بن عمر القواریری مدثنا مؤمل بن إسماعیل مدثنا سفیان الثوری عن یمی بن

سعيد عن سعيد بن المسيب قال كان عمر يتعوذ بالله من معضلة ليس لها أبو المسن.

استيعاب ، ابن عبدالبر ، ج 3 ، ص 1103 .

همچنین در منابعی نظیر : فیض القدير ، مناوی ، ج 4 ، ص 470 ، اسدالغابة ، ابن اثیر ، ج 4 ، ص 23 ، تهذيب التهذيب ، ابن حجر ، ج 7

، ص 296 ، من حياة خليفة عمر بن الخطاب ، احمد البكرى ، ص 320 ، نهج الايمان ، ابن جبر ، ص 147 ، ينابيع المودة ، قندوزى

حنفى ، ج 2 ، ص 405 ، تاج العروس ، ج 15 ، ص 497 ، تاويل مختلف الحديث ، ابن قتيبه ، ص 152 ، الفائق فى غريب الحديث ،

زمخشرى ، ج 2 ، ص 375 ، تاريخ مدينة دمشق ، ج 25 ، ص 369 و ج 42 ، ص 406 ، تاريخ الاسلام ، ذهبى ، ج 3 ، ص 638 ، البداية

و النهاية ، ابن كثير ، ج 7 ، ص 397 ، المناقب ، موفق خوارزمى ، ص 96 ، غريب الحديث ، ابن قتيبه ، ج 2 ، ص 293 ، النهاية فى غريب

الحديث ، ج 3 ، ص 254 ، لسان العرب ، ابن منظور ، ج 11 ص 453 .

[موفق باشيد](#)

[گروه پاسخ به شبهات](#)

[مؤسسه تحقیقاتی حضرت ولی عصر \(عج\)](#)